

6 augustus 2023 Wij van Zuid

Schriftlezing: Prediker 7:15-22

Gemeente van onze Heer Jezus Christus

Wat een raar advies geeft Prediker ons vandaag: Wees niet al te rechtvaardig! Hoe kun je nou te rechtvaardig zijn? Daar hebben over zitten filosoferen maandagavond.

Te rechtvaardig, zou dat kunnen zijn dat je te fel bent? Met gestrekt been erin. Je hebt misschien wel gelijk dat iets op je werk niet deugt, maar het is toch niet nodig om er zo massief mee aan te komen, en in elk geval niet efficient: dan luistert er niemand naar je. Of is te rechtvaardig dat je te precies op de regeltjes zit. Je mag als zorgverlener geen kadootjes aannemen van cliënten, maar moet je dan ook dat bloemetje weigeren wat iemand speciaal voor jou gekocht heeft omdat je haar zo goed geholpen hebt. Regels naleven is goed, maar wees niet te rigide, hou de menselijke kant in het oog. Of is te rechtvaardig dat je niet discreet bent als je een ander ergens over aan wil spreken. Je gooit je kritiek heet van de naald in een groeps-whatsapp, terwijl je beter die ene mens even alleen kunt spreken en dan je punt maken. Iemand zei maandag: 'Prediker zegt: word geen klokkenluider!'

'Wees niet te rechtvaardig.' Wat is eigenlijk rechtvaardig? Rechtvaardig klinkt in de oren van sommigen als rechtlijnig, wettisch, overeenkomstig de regels. Maar dat hoeft niet zo te zijn. Op internet vond ik de volgende omschrijvingen. Rechtvaardig is: * eerlijk volgens de wet of je gevoel, * betrouwbaar, * in overeenstemming met bepaalde ethische beginselen. Bij rechtvaardig moet je dus eigenlijk vragen: volgens wie of wat? wie bepaalt dat? Je eigen gevoel, de Nederlandse wet, de rechten van de mens...

In de bijbel is God de norm voor wat rechtvaardig is. Wie rechtvaardig is is trouw aan God, loyaal aan God, en leeft zo als God dat graag ziet. Dan gaat het over God liefhebben met heel je hart en je ziel en alles wat in je is en je naaste als jezelf. Dat is rechtvaardig. Prachtig toch, niet slaaf zijn van regels, maar leven met je Bevrijder, leven in liefde.

Terug naar Prediker. Wees niet al te rechtvaardig (en niet al te onrechtvaardig). Wat prikt Prediker hier door? Denk aan de ossenpriek, waartoe wil Prediker ons bewegen?

Ik dacht eerst, Prediker kijkt praktisch.

Hij ziet hoe het werkt in de wereld. Hij legt er haarfijn de vinger op dat rechtvaardige mensen aan hun rechtvaardigheid ten onder gaan. En dat onrechtvaardigen gewoon doorleven. Rechtvaardig zijn geeft geen enkele garantie voor een gelukkig leven. Dus daar hoef je het niet voor te doen.

Dat klinkt vanzelfsprekend. Dat weten we toch? Ja en nee. We weten met pijn in ons hart dat kwaad ook goede mensen treft. Tegelijk zit diep van binnen de overtuiging dat dat niet zo zou moeten zijn. Het is niet eerlijk dat juist hem of haar dit overkomt. Soms zegt iemand dat ook: 'Waarom zij, ze staat altijd voor een ander klaar, en juist zij wordt ziek!' Dus we vinden eigenlijk dat het zo zou moeten zijn dat wie rechtvaardig is een goed leven heeft. Dan klopt het met je gevoel voor rechtvaardigheid.

Ook in het Oude Testament, de Tenach, kom je die overtuiging tegen. Als je je houdt aan de geboden, zal het je goed gaan. Wees niet jaloers op slechte mensen, uiteindelijk trekken ze aan het kortste eind. Prediker is één van de weinigen (met bijbelboek Job) die hardop zegt: Zo werkt het niet. Je moet niet de illusie hebben dat je door rechtvaardig te zijn een aangenameer leven hebt. Dat is gewoon niet waar. Prediker maakt korte metten met deze gedachte.

Als je dus niet per se een beter leven krijgt door het goede te doen, hoe moet je dan leven? Een beetje praktisch bekeken.

'Wees niet al te rechtvaardig.' Ik zie mensen voor me die zeer begaan zijn met hun medemensen. Als ze onrecht zien, springen ze erop, ze protesteren, mobiliseren en werken keihard in hun honger en dorst naar gerechtigheid. Ze lijden aan het kwaad in de wereld en aan hun medeplichtigheid daaraan, want zo voelt het als je het onrecht niet kunt stoppen. Ze gaan eraan kapot. Soms zelfs letterlijk, denk aan Martin Luther King, Ghandi. Het lijkt alsof Prediker zegt: Doe maar niet.

En 'Wees niet al te onrechtvaardig.' Dan zie ik mensen voor me die zo'n liederlijk leven leiden, dat ze voortijdig sterven aan een overdosis drugs of door geweld. Doe dat ook maar niet zegt Prediker.

Dus zijn praktisch advies lijkt: Overdrijf het niet! Dan heb je tenminste een beetje een aardig leven.

Hier zit wat in, maar dit kan het toch niet helemaal zijn? Gods Woord voor vanmorgen: overdrijf niet met het goede doen en wees ook niet al te slecht. Waar blijft de liefde, geloof, hoop, het verlangen naar een betere wereld? Iemand zei maandag: Dit kan ik zelf ook wel bedenken als ik om me heen kijk. Ik kom juist in de kerk om iets anders te horen, om gevoed te worden om met liefde in het leven te staan.

Moeten we dan toch van Prediker weglopen? Te rade gaan bij de profeten die er alles aan doen om mensen de weg van God te laten gaan? Keer je om! 'Je weet wat de HEER van je wil: niets anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God.' (Micha 6:8) Of zullen we eens naar de bergrede kijken. Jezus zegt: 'Als jullie gerechtigheid niet groter is dan die van de schriftgeleerden en Farizeeën zullen jullie het koninkrijk zeker niet binnengaan.' (Mt.5:20)

Ik zou bijna zeggen (als een variant op onze tekst van vandaag:) 'Neem Prediker niet al te serieus maar leg het ook niet naast je neer.'

Iemand anders zei maandag: Laten we nu echt bij Prediker blijven en niet bij hem weglopen en allerlei andere teksten erbij halen. Dat raakte me ook als theoloog. Dus toch weer terug naar Prediker.

We gaan naar vs 18.

“Hou het ene vast en laat het andere niet los. Dat is het beste. Wie ontzag voor God heeft, ontsnapt aan al te veel rechtvaardigheid en ook aan al te veel onrechtvaardigheid.”

‘Wie ontzag voor God heeft’ zegt Prediker. Daar zit de crux. Daar raakt Prediker ons hart. Hij geeft niet zomaar een paar luchtige adviezen maar ze komen op uit een solide basis. Ontzag voor God hebben, daar begint het mee als je wijs wilt worden. Besef dat God God is, in de hoge, Hij is de Heilige, de Eeuwige. Heb eerbied voor God. geef Hem de plek die Hem toekomt. Hij is genadig en barmhartig en eindeloos geduldig. Groter dan ons hart, ondoorgrondelijk. Zo is God.

Het is vanuit ontzag voor God, dat je je eigen rechtvaardigheid en je eigen wijsheid relativeert. Dus niet om een wat prettiger leven te hebben, maar omdat je plek weet onder de zon.

Natuurlijk, ik doe m’n best om het goed te doen en ik denk erover na en ik leg me niet zomaar neer bij alles wat niet deugt. Maar ik ben niet God. Ik ben een mens. Ik maak fouten, ik zie dingen over het hoofd, af en toe ben ik onredelijk, of laks, of drammerig of... En ik denk wel dat ik het weet, maar dat is altijd vanuit mijn perspectief, een beperkte blik, de waan van de dag, het gevoel van dit moment.

Ik geloof dat we nu echt bij Prediker zijn.

Wees rechtvaardig, zoek wijsheid, maar besef dat niet alles van jou afhangt. Blaas niet te hoog van de toren. En leg ook niet op alle slakken zout. ‘Ik hoorde dat jij iets lelijks zei over hem...’ Alsof je zelf volmaakt ben.

En aan de andere kant: als je ontzag voor God hebt dan ben je toch ook niet al te onrechtvaardig. Natuurlijk, je bent mens, en het kan misgaan, ook ernstig misgaan, maar je laat je toch niet helemaal gaan in het kwaad? Vanuit je ontzag voor God besef je dat je op een dag je zult moeten verantwoorden voor die God. Dan is er toch altijd een grens aan het kwaad wat je doet.

Wij mensen hebben de neiging om ons te verliezen. Zowel in: het goede doen en denken dat alles van ons afhangt. Als in: erop los leven alsof er geen recht bestaat. Dat laatste zal onder ons wel meevallen, ik denk dat het eerste een grotere valkuil is. Prediker zegt: Als je ontzag voor God hebt, kun je *ontsnappen* aan die twee valkuilen, van te rechtvaardig en te onrechtvaardig.

Dus: heb ontzag voor God. Besef je plaats. Mens ben je. In staat om het goede te doen en om wijzer te worden. In staat om er een zootje van te maken in je leven. Mens onder de zon, mens voor Gods aangezicht. Wees gewoon mens. Dat is genoeg, voor jezelf en voor God. Amen.